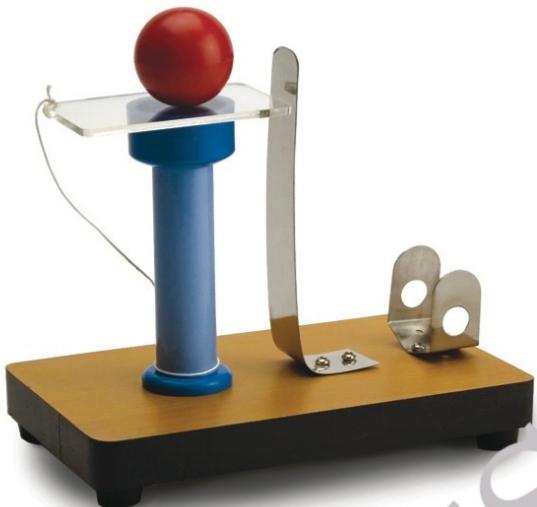

Sisältö

Johdanto.....	4
I. AALTOLIIKE JA ÄÄNI.....	5
1. Seisova aalto	6
2. Ääniputki.....	8
3. Soittorasia.....	10
4. Dopplerin pallo	12
II. VALO JA VÄRIT	15
1. Spektroskooppi.....	16
2. Taskulamput ja värisuotimet	18
3. Värihyrrä.....	20
III. LÄMPÖOPPI	23
1. Lämpösäteilypullot	24
2. Kuula ja rengas.....	27
3. Jäänsulatuslevyt	29
4. Juoppolintu	31
5. Ilmanpaineepumppu	33
6. Polttoosylinteri.....	35
IV. ILMAPAINESAATTAJA JA VOIMA	37
1. Alipainematto	38
2. Imukupit.....	40
3. Painekuula.....	42
4. Vesiraketti.....	44
5. Ääniputki.....	46
V. TIHEYS JA NOSTE	48
1. Kaksi kuulaa.....	50
2. Vene ja punnus	52
3. Aurinkopussi	54
4. Sukeltaja pullossa	56
VI. MEKANIINKA JA ENERGIA	58
1. Autorata ja valoportti	59
2. Iloinen ja surullinen pallo	64
3. Putoamiskiihtyvyys	66
4. Tasapainopallo	68
5. Massan kiihtyys	70
VII. MUITA FYSIIKAN LEIJJA	72
1. Bernoullin pussi	72
2. Mirage	74
3. Popperit	76
4. Magneettinen kiihdynin	78
5. Pyörivä kilpi	80
6. Fun Fly Stick	82
7. Virtapiiripallo	84
8. Pienet kompassit ja Magnaprobe	86

5. Massan hitaus -laite

Massan hitaus -laitteen avulla voidaan tutustua Newtonin ensimmäiseen lakiin ja massan hitauden käsittelyseen.

Työohje

1. Aseta muovilevy sinisen alustan päälle.
2. Laita kuula muovilevyn päälle.
3. Tee tehtävä 1.
4. Vedä metalliliuska varovasti taakse ja päästä irti.

Tehtävä

- T1. Testa hypothesisi. Miten tapahtuu, kun metalliliuska osuu muovilevyn?
- T2. Mihin tapahtui? Oliko hypothesisi oikea?
- T3. Mistä ilmiössä on kyse?

Miksi pallo jää paikalleen?

Massan hitauden huomaa esimerkiksi matkustaja autolla. Kun auto lähtee liikkeelle, matkustaja painautuu penkiään vasten, ja vastaavasti auton jarruttaessa matkustaja nojautuu eteenpäin. Kun autolla käännytään, matkustaja tuntee painutuvansa ulkokaarretta kohti. Matkustaja pyrkii jatkamaan liikettään alkuperäiseen suuntaan.

Mitä suurempi kappaleen massa, sitä vaikeampi sen liiketilaan muuttaa. Liikkuva oleva suurimmassainen kappale on hankala pysäyttää toisalta. Siistämisen liikkeelle vaatii suuren voiman (mekanikan tarkoituksen mukaan $F = ma$ mukaisesti). Tällöin puhutaan massan hitaudesta.

Massan hitaus -laitteessa oleva kuula jää paikalleen, vaikka sen allaoleva muovilevy lyödään liipaisimella. Kuulaan vaikuttavat voimat eivät ole riittävän suuria saamaan kuulaa liikkeelle. Muovilevy lähtee kevyempänä liikkeelle ja kuula pysyy paikallaan.

Ilmiötä voi demonstroida tämän laitteen lisäksi punnuksen ja ohuen langan avulla. Jos langasta nykäisee nopeasti, se katkeaa, mutta hitaasti vedettäessä punnus saadaan liikkeelle. Samoin taikuri voi vetää liinan kukkamaljakon alta maljakko siirtämättä. Tempun onnistuminen edellyttää taikurilta nopeita käsiä ja riittävän painavaa maljakkoa.

Yläkoulun fysiikkaa leluilla
Mekaniikka ja energia
MASSAN HITAUS -LAITE

nimi _____

Työn suoritus

1. Aseta muovilevy sinisen alustan päälle.
2. Laita kuula muovilevyn päälle.
3. Tee tehtävä 1.
4. Vedä metalliliuska varovasti taakse ja päästä irti.

TEHTÄVÄT

-
1. Tee hypoteesi. Mitä tapahtuu, kun metalliliuska osuu muovilevyn?

-
2. Mitä tapahtui? Oliko hypoteesi oikea?

-
3. Mistä ilmiössä on kyse?

